

EN REGIONALØKONOMISK UNDERSØGELSE AF DANMARK MED SÆRLIGT HENBLIK PÅ SØNDERJYLLAND

I slutningen af 1968 forelå den længe ventede beretning fra udvalget vedrørende Sønderjyllands udviklingsprogram¹. Udvalget blev nedsat i foråret 1964 og bestod af sønderjyske folketingsmænd, kommunalpolitikere og erhvervsfolk. Formålet var på grundlag af et analysearbejde vedrørende befolknings- og erhvervsudviklingen at angive de fremtidige mål for landsdelens udvikling samt de foranstaltninger, der måtte anses for påkrævet for at realisere målene, eventuelt ved en egentlig programmering inden for forskellige sektorer.

Til dette arbejde søgte man og fik støtte efter loven om egnsudvikling, og i efteråret 1964 kunne medarbejderne ved Økonomisk Institut ved Aarhus Universitet gå i gang med de grundlæggende analysearbejder. Det skriftlige resultatet, som nu foreligger, består dels af en beretning på 30 sider fra udvalget, dels af 2 bilagsbind med tekst (250 sider) og tabeller (150 sider), der giver resultatet af Århus-økonomernes undersøgelser.

Økonomerne ved Aarhus Universitet har grebet sagen an på den måde, at de har undersøgt den befolknings-, erhvervs- og indkomstmæssige udvikling her i landet specielt i perioden 1950-1965 og med særligt henblik på en sammenligning af udviklingen i de forskellige landsdele. En analyse af denne udvikling fører frem til en hovedtese, der benævnes teorien om faseforskydning. Denne teori er den for økonomer velkendte, at de enkelte lande befinder sig på forskellige trin af den samme historiske udvikling: i de mindst udviklede lande dominerer landbrug og andre primære erhverv, i de noget mere udviklede er man gået over til industri, fortrinsvis af mindre krævende art, og endelig sker der i de mest fremskredne lande en overgang til serviceerhverv og teknisk avanceret industri på bekostning af de primære erhverv og de mere enkle industrier. Men ser man på de enkelte landsdele (regioner) inden for et givet land, så vil man, hævder Århus-økonomerne, se præcis det samme billede: regionerne gennemløber alle den samme udvikling, men de befinder sig på forskellige trin af denne udvikling. Teorien går endvidere ud på, at forskellene mellem regionerne er under udjævning, det er med andre ord regionerne på det nederste trin af stigen, der avancerer hurtigst.

For Danmarks vedkommende betyder det, at de mest fremskredne regioner, det vil i første række sige hovedstadsområdet, men også Odense amt, Østjylland og Sønderborg amt er inde i den fase, hvor væksten især sker inden for serviceerhvervene, mens industrien vokser svagt eller endog viser fald. Uden for disse gamle industriområder er andre områder inde i en hastig omlægning fra landbrug til industri, ikke mindst den lette og mindre avancerede industri som tekstil og fodtøj og beklædning. Endelig findes der endnu fjernere områder, hvor industrialiseringen endnu ikke er sat ind.

Teorien lyder i sig selv plausibel, og den kan underbygges med en hel del materiale, ikke mindst det, der vedrører første halvdel af 1960-erne. Og set i relation til egnsudviklingsproblematikken er det naturligvis opløftende, hvis det

1. *Beretning fra Udvalget vedrørende Sønderjyllands udviklingsprogram*. Med bilag 1-2: *Egnsudvikling under økonomisk vækst*. Silkeborg 1968. Århus-økonomernes bidrag i bilagene udgivet særskilt i serien *Skrifter fra Aarhus Universitets Økonomiske Institut* (nr. 19) med titlen *Egnsudvikling under økonomisk vækst med særligt henblik på udviklingen i Sønderjylland*. Bd. 1: Hovedredegørelse. Bd. 2: Tabeller og figurer. Aarhus 1968.

EN REGIONALØKONOMISK UNDERSØGELSE AF DANMARK MED SÆRLIGT HENBLIK PÅ SØNDERJYLLAND

I slutningen af 1968 forelå den længe ventede beretning fra udvalget vedrørende Sønderjyllands udviklingsprogram¹. Udvalget blev nedsat i foråret 1964 og bestod af sønderjyske folketingsmænd, kommunalpolitikere og erhvervsfolk. Formålet var på grundlag af et analysearbejde vedrørende befolknings- og erhvervsudviklingen at angive de fremtidige mål for landsdelens udvikling samt de foranstaltninger, der måtte anses for påkrævet for at realisere målene, eventuelt ved en egentlig programmering inden for forskellige sektorer.

Til dette arbejde søgte man og fik støtte efter loven om egnsudvikling, og i efteråret 1964 kunne medarbejderne ved Økonomisk Institut ved Aarhus Universitet gå i gang med de grundlæggende analysearbejder. Det skriftlige resultatet, som nu foreligger, består dels af en beretning på 30 sider fra udvalget, dels af 2 bilagsbind med tekst (250 sider) og tabeller (150 sider), der giver resultatet af Århus-økonomernes undersøgelser.

Økonomerne ved Aarhus Universitet har grebet sagen an på den måde, at de har undersøgt den befolknings-, erhvervs- og indkomstmæssige udvikling her i landet specielt i perioden 1950-1965 og med særligt henblik på en sammenligning af udviklingen i de forskellige landsdele. En analyse af denne udvikling fører frem til en hovedtese, der benævnes teorien om faseforskydning. Denne teori er den for økonomer velkendte, at de enkelte lande befinder sig på forskellige trin af den samme historiske udvikling: i de mindst udviklede lande dominerer landbrug og andre primære erhverv, i de noget mere udviklede er man gået over til industri, fortrinsvis af mindre krævende art, og endelig sker der i de mest fremskredne lande en overgang til serviceerhverv og teknisk avanceret industri på bekostning af de primære erhverv og de mere enkle industrier. Men ser man på de enkelte landsdele (regioner) inden for et givet land, så vil man, hævder Århus-økonomerne, se præcis det samme billede: regionerne gennemløber alle den samme udvikling, men de befinder sig på forskellige trin af denne udvikling. Teorien går endvidere ud på, at forskellene mellem regionerne er under udjævning, det er med andre ord regionerne på det nederste trin af stigen, der avancerer hurtigst.

For Danmarks vedkommende betyder det, at de mest fremskredne regioner, det vil i første række sige hovedstadsområdet, men også Odense amt, Østjylland og Sønderborg amt er inde i den fase, hvor væksten især sker inden for serviceerhvervene, mens industrien vokser svagt eller endog viser fald. Uden for disse gamle industriområder er andre områder inde i en hastig omlægning fra landbrug til industri, ikke mindst den lette og mindre avancerede industri som tekstil og fodtøj og beklædning. Endelig findes der endnu fjernere områder, hvor industrialiseringen endnu ikke er sat ind.

Teorien lyder i sig selv plausibel, og den kan underbygges med en hel del materiale, ikke mindst det, der vedrører første halvdel af 1960-erne. Og set i relation til egnsudviklingsproblematikken er det naturligvis opløftende, hvis det

1. *Beretning fra Udvalget vedrørende Sønderjyllands udviklingsprogram*. Med bilag 1-2: *Egnsudvikling under økonomisk vækst*. Silkeborg 1968. Århus-økonomernes bidrag i bilagene udgivet særskilt i serien *Skrifter fra Aarhus Universitets Økonomiske Institut* (nr. 19) med titlen *Egnsudvikling under økonomisk vækst med særligt henblik på udviklingen i Sønderjylland*. Bd. 1: Hovedredegørelse. Bd. 2: Tabeller og figurer. Aarhus 1968.

så at sige ligger i udviklingen, at de mest tilbagestående områder også vil komme med.

I beretningen fra udvalget synes man imidlertid at være noget forbeholden overfor tanken om, at faseforskydningen i sig selv skulle være tilstrækkelig garanti for en tilfredsstillende erhvervsudvikling i de svagt industrialiserede områder, herunder Sønderjylland. Det hænger formentlig i nogen grad sammen med, at beretningen er skrevet senere end bidragene fra Aarhus Universitet, og netop de allerseneste erfaringer går i retning af, at spredningstendenserne er mindre udtalte nu end for blot et par år siden.

Selv om den allerseneste udvikling ikke giver grundlag for en forkastelse af teorien om faseforskydning, så har den på den anden side betydet en understregning af, at den styrke og geografiske bredde, hvormed faseforskydningen sætter sig igennem, er snævert knyttet sammen med konjunkturforløbet.

Inden dette spørgsmål og indholdet af selve beretningen iøvrigt tages op til nærmere drøftelse, skal kort gennemgås bilaget med Århus-økonomernes bidrag. Indledningsvis må man slå fast, at hovedvægten i undersøgelsen mindre er lagt på den specielt sønderjyske udvikling, end på udviklingen, som den har artet sig i alle de 7 landsdele, man normalt arbejder med i dansk statistik, nemlig Hovedstadsamterne, Øerne øst for Storebælt, Øerne vest for Storebælt samt Øst-, Nord-, Vest- og Sønderjylland. Herudover er der i hvert afsnit en særlig omtale af udviklingen i Sønderjylland, idet der i de fleste tilfælde også redegøres for udviklingen i de forskellige dele af denne landsdel. Denne vægtfordeling forekommer hensigtsmæssig, idet man herved får et bredere grundlag for analysen, end hvis en enkelt region betragtedes isoleret. Dette gælder så meget mere, som det foreliggende arbejde er den første dybtgående regionaløkonomiske undersøgelse, der præsenteres herhjemme.

Efter 3 indledende og sammenfattende afsnit af lektor Jens Jeppesen følger 8 enkeltafsnit, hvoraf de 7 første er forfattet af økonomer fra Aarhus Universitet, det 8. af afdelingschef Jørgen Gregersen og forskningsleder P. H. Kühl.

Jens Jeppesen: Den regionale befolkningsudvikling.

Efter en omtale af visse forskelle i befolkningens alderssammensætning i de forskellige landsdele, beskæftiger forfatteren sig især med et fænomen, der har vakt opmærksomhed blandt geografer og regionaløkonomer i de seneste år: den stærkt afdæmpede vækst i hovedstadsområdet og tilsvarende stærkere vækst i andre dele af landet. Medens befolkningstilvæksten i hovedstadsområdet i 50-erne havde været på op mod det dobbelte af landsgennemsnittet, så nåede det i 1964 ned under landsgennemsnittet, idet en stærk nettotilvandring svandt ind og endog afløstes af en svag nettofravandring. Faldet modsvarede af øget vækst andre steder, i særlig grad i Øst- og Vestjylland.

En nærmere analyse tyder på, at de største bysamfund breder sig over væsentlig større områder end tidligere, samtidig med at der kommer øget vækst i de bymæssige bebyggelser i landdistrikterne. Som årsager hertil nævner Jens Jeppesen den øgede bilisme og industrialiseringen i stationsbyerne. Endvidere omtales byggestoppet som en forstærkende faktor, men her som andre steder i beretningen lægger man mindre vægt på det, end man har været tilbøjelig til fra anden side.

For Sønderjyllands vedkommende lå befolkningstilvæksten i 50-erne i nærheden af landsgennemsnittet, idet et relativt stort fødselsoverskud reduceredes af nogen fravandring. Efter 1960 betød det ændrede mønster, at tilvæksten i landsdelen

bevægede sig op over landsgennemsnittet i takt med, at nettovandringerne mellem landsdelene stort set hørte op. Den stærkeste vækst er sket i byernes forstæder, og udenfor byerne på Nord-Als samt i områderne Bov-Padborg og Vojens-Skrydstrup.

Sammenfattende for perioden 1950-65 har Sønderjylland befolkningsmæssigt ligget på linie med de landsdele, der er vokset mest.

Knud Rasmussen: Erhvervsstruktur og erhvervsudvikling.

Professor Knud Rasmussen beskæftiger sig i sit bidrag i særlig grad med spørgsmålet, om den samlede befolknings- og erhvervsudvikling i en region er bestemt af udviklingen i regionens eksporterhverv. Ligesom det enkelte land har også regionen sine eksporterhverv, der sælger til andre lande og regioner, og sine hjemmemarkeds- eller lokalt bundne erhverv. Stiger eksporten, betyder det i første omgang øget beskæftigelse i de eksporterende erhverv, men i det omfang de øgede indkomster anvendes til køb af lokalt producerede varer, kommer der også en afledet beskæftigelse i de lokale erhverv. Multiplikatorens størrelse bestemmes primært af regionens størrelse, i en lille region er den lille, fordi mange varer må importeres.

Forfatteren vælger i sin undersøgelse at behandle landbrug og fremstillingsvirksomhed som eksporterhverv og alle andre som lokalt bundne erhverv, idet han dog gør opmærksom på den forenkling, det indebærer.

Han konstaterer først, at sammenhængen mellem beskæftigelsen i fremstillingsvirksomhed i 1950 og udviklingen i totalbeskæftigelsen fra 1950 til 1960 er meget svag. Det hænger sammen med den tidligere nævnte faseforskydning, hvorefter industrien vokser svagt i de industrialiserede landsdele og stærkt i områderne med lidt industri og store arbejdskraftreserver i landbruget. Sammenhængen viser sig imidlertid at være fin, når man sammenligner væksten i eksporterhvervene – landbrug og fremstilling – med væksten i totalbeskæftigelsen. Multiplikatoren har været ca. 1,5.

Ser man specielt på Sønderjylland, finder man igen, at erhvervsstrukturen og vækstprocenten i eksporterhvervene i forening har bestemt beskæftigelsesudviklingen i landsdelens forskellige dele.

Ole Tønsgård og Jens Jeppesen: Den regionale fordeling af væksten i arbejdsstyrken uden for landbruget 1960-70.

Udviklingen efter 1960 tyder stærkt i retning af, at byerhvervenes vækst hovedsageligt har været bestemt af det udbud af arbejdskraft, der var at få i de enkelte dele af landet. Det er derfor af interesse at få konstateret, hvorledes udbuddet fordeler sig geografisk, men tidspunktet for beretningens fremkomst taget i betragtning kan man godt beklage, at der ikke i dette afsnit er lavet beregninger for en lidt længere periode. Der er ved beregningerne kun taget hensyn til, hvor udbuddet vil komme og ikke til, hvor arbejdskraften faktisk vil blive beskæftiget. Dette begrundes blandt andet med de små nettovandringer, der er konstateret siden årtiets begyndelse.

Den anvendte metode går ud på, at man først har beregnet den naturlige befolkningsstilvækst på grundlag af fødselstal og dødelighed, hvorefter der er gjort fradrag for børn og studerende, gamle, samt gifte kvinder uden erhvervsarbejde, alt ud fra fordelingen ved folketællingen i 1960. For landbrugets vedkommende er der regnet med samme afvandring til byerhvervene som i det foregående femår. Som det også anføres, indebærer metoden en overvurdering af udbuddet i forbindelse med det stigende antal studerende, men en endnu større undervurdering

som følge af det hyppigere erhvervsarbejde for gifte kvinder. Det er iøvrigt klart, at byerhvervene ikke står over for et udbud af en given størrelse, men at det er bestemt af efterspørgselsforholdene, landbrugets økonomiske vilkår, landbrugslovgivningen m.v.

Resultatet af beregningerne er, som det var at vente, at udbuddet vil blive relativt størst i de mindst industrialiserede landsdele. Det er et resultat både af et større fødselsoverskud her og af antagelsen om en uformindsket afvandring fra landbruget. Hovedstadsområdet får i kraft af sin størrelse en ret anelig absolut tilvækst, men den relative tilvækst er ringe, den udgør kun en fjerdedel af vækstprocenten i Ringkøbing amt, der ligger højest. Også Århus amt ligger lavt, og indenfor Sønderjylland lægger man mærke til, at det samme gælder for Sønderborg amt.

Jens Jeppesen: Udviklingen i industriens geografiske fordeling 1938-63.

Dette afsnit må betegnes som et af de centrale i rapporten, det er ikke mindst her, der fremlægges materiale til støtte for teorien om faseforskydning.

I hele den betragtede 25-års periode har industriens vækst været stærkest uden for hovedstadsområdet, hvis andel af landets samlede industribeskæftigelse derved falder fra godt 50 til godt 40. Fra 1961 er væksten endog afløst af et fald i hovedstadsområdet, ligesom væksten nu bliver meget svag i de største og mest industrialiserede provinsbyområder. Under den fulde beskæftigelse kommer væksten, hvor der endnu er reserver af arbejdskraft. Nettovandringerne bliver små, fordi der er arbejde at få overalt.

At arbejdskraften nu er blevet en afgørende faktor for industriens lokalisering bekræftes også af, at fremgangen er størst i landdistrikterne – incl. stationsbyerne – hvor reserverne i landbruget er særlig lette at få fat på.

Faseforskydningen viser sig også på den måde, at det hovedsagelig er industrier med en høj lønkvote (tekstil, fodtøj og beklædning, træ og møbler), der forskydes fra de mere til de mindre industrialiserede landsdele. Derimod har de teknisk avancerede industrier med lav lønkvote og et stort fast anlæg holdt stillingen bedre i hovedstaden. Disse industrier, hvortil hører f.eks. sten, ler og glas, grafisk industri og kemisk industri, har sværere ved at undvære den kvalificerede arbejdskraft og de forskellige former for service, storbyen byder på. Der er således tegn på, at hovedstadens industri i første række avancerer teknisk, mens den i de ikke-industrialiserede egne først og fremmest øger beskæftigelsen.

For Sønderjyllands vedkommende er der tegn på, at den samme forskel i udviklingen er at finde mellem det højt industrialiserede Sønderborg amt og de landbrugsprægede områder vestpå. Totalt set er landsdelen stadig svagt industrialiseret.

Knud Lüttichau: Arbejdsløshed og beskæftigelse.

I dette lange og dybtgående afsnit genfinder man de kendte tendenser: en kraftig forøgelse af beskæftigelsen i byerhvervene fra slutningen af 50-erne ledsaget af en reduktion af arbejdsløsheden og en tendens til udjævning mellem landsdelene med hensyn til beskæftigelsesmuligheder og erhvervsstruktur m.v.

I Sønderjylland har arbejdsløsheden ligget på et forholdsvis lavt niveau, ligesom også reduktionen i ledigheden har været særlig stor i denne landsdel. Man bemærker dog, at Haderslev kontorområde i den betragtede periode (1958-64) har haft en ledighed, der var tre gange så stor som Sønderborg kontorområde.

Også hvad angår udviklingen i beskæftigelsen i byerhvervene, fremviser Sønderjylland pæne tal. Stigningen har i den nævnte periode været på 20 procent mod et landsgennemsnit på 11 og en stigning i hovedstaden på kun $\frac{1}{2}$ procent. For kvinder alene ligger Sønderjylland med en stigning på 58 procent højest af alle landsdele.

Gennemgående viser også de andre landbrugsprægede landsdele stor stigning i bybeskæftigelsen. Den største vækst er tydeligvis kommet, hvor reserverne af arbejdskraft var størst. I særlig grad gælder dette for fremstillingsvirksomhed, i de tertiære erhverv har udviklingen været mere ensartet, hvilket harmonerer med den tidligere nævnte faseforskydningsteori.

Knud Rasmussen: Regional indkomstfordeling og erhvervsstruktur.

Der sondres i artiklen mellem strukturelle indkomstforskelle, hvor erhvervs sammensætningen varierer mellem regionerne, og egentlige forskelle, hvor indkomsten i samme erhverv varierer regionalt. Hovedvægten er lagt på en belysning af den første slags forskelle, hvortil der kan hentes materiale i skattestatistikken.

Tallene afslører en nøje sammenhæng mellem erhvervsstruktur og indkomst, en højere andel af de beskæftigede i fremstillingsvirksomhed på bekostning af landbrug er forbundet med en højere indkomst. Den højeste indkomst har dog de regioner, hvor de tertiære erhvervs andel er stor på bekostning af såvel landbrug som fremstillingsvirksomhed.

For alle regioner konstateres der et konstant fald i landbrugets andel af beskæftigelsen, medens andelen vokser for fremstillingsvirksomhed. Hovedstaden og i mindre grad Århus amt er kommet ind i den fase, hvor alene serviceerhvervene vokser relativt, medens andelen for fremstillingsvirksomhed falder.

Med den ændrede erhvervsstruktur er fulgt en udligning af indkomstforskellene mellem regionerne. Knud Rasmussen gør opmærksom på, at man internationalt genfinder de samme tendenser med hensyn til ændret erhvervsstruktur, stigning i indkomst og udligning af regionale forskelle.

En særlig undersøgelse af lønnen for smede og maskinarbejdere synes at vise, at der også inden for samme erhverv findes regionale indkomstforskelle, og at disse egentlige forskelle har holdt sig konstant. Der er ikke taget stilling til, om forskellene overstiger forskellen i prisniveau.

Holger Gad: Den regionale landbrugsudvikling.

Professor Gad gennemgår først hovedtrækkene i den totale landbrugsudvikling, hvorefter han påviser, at de enkelte regioner også hvad angår landbruget befinder sig i forskellige faser af samme udvikling.

Landsudviklingen er præget af den velkendte stærke afvandring af arbejdskraft, men trods det er den animalske produktion vokset med 45 procent fra 1950 til 1965. Større indkøb udefra, større høst og bedre udnyttelse af foderet har fået arbejdsproduktiviteten til at vokse hurtigere end faldet i arbejdskraftens mængde.

Imidlertid er man i landets mest urbaniserede egne nået ind i en udvikling, der efterhånden som den breder sig, må forudses at føre til stagnation og fald i den samlede landbrugsproduktion. Udviklingen går i retning af en forstærket afvandring, en overgang til mere ekstensive dyrkningsformer (korn), et mindre høst-udbytte og et fald i den animalske produktion. Nedgangen viser sig først omkring hovedstaden, noget senere slår den igennem på det øvrige Sjælland, på Fyn samt i Østjylland og Sønderborg amt. I den resterende del af Jylland, der er mest præget af landbrug, vokser produktionen endnu, men væksten er aftagende.

Også omlægningen af ejendomsstrukturen til et langt mindre antal selvstændige brug omtales. Gad opstiller det regnestykke, at der i midten af 60-erne er ca. 10.000 landmænd, der lægger op om året; ca. 6.000 af de frisatte brug nedlægges, er par tusind overtages af ikke-landmænd og kun de resterende ca. 2.000 overtages af unge landmænd. Med den nuværende udvikling kan man endog forudse, at det sidste tal i løbet af 10 år vil falde til 1.000 landbrugsuddannede unge pr. årgang.

Jørgen Gregersen: Undervisningsforhold og nogle andre offentlige tjenester.

Af denne redegørelse fremgår det, at der i børneskolen, hvor der i Sønderjylland før har været tale om en lidt forældet klassestruktur, er sket en stærk tilnærmelse til forholdene i det øvrige land. Endvidere synes adgangen til at få læreplads at være lige så god her som andre steder i landet.

Derimod er tilgangen til gymnasiet og til højere uddannelser ringere end i de egne af landet, der ligger nærmere ved de højere læreanstalter.

I et tillæg til denne artikel af Jørgen Gregersen og Paul-Heinrich Kühl gengives hovedresultaterne af et rundspørge til en række fremtrædende personer i Sønderjylland vedrørende deres syn på vilkårene i landsdelen med hensyn til kultur og undervisning m.v.

Man bemærker, at landsdelen efter tabet af Flensborg ikke synes at have fået nogen ny regional hovedstad. København spiller en ret stor rolle på det erhvervs-mæssige og det kulturelle område, mens Odense, Århus og de øvrige jyske byer kun spiller en ringe rolle. Esbjerg nævnes slet ikke i den forbindelse. I forbindelse med tanken om at placere et kommende universitet, der også skulle dække Sønderjylland, i Esbjerg, noterer man sig, at undersøgelsen afslører bred tilslutning til universitetstanken, men med placering i Haderslev.

Som det vil være fremgået af ovenstående gennemgang, har Århus-økonomerne leveret et dybtgående og gedigent stykke arbejde, som givetvis vil sætte sit præg på debatten om egnsudviklingsproblemet. Man har i særlig grad haft blik for, at problemet måtte ansues ud fra en dynamisk synsvinkel, hvilket har ledt frem til faseforskydningsteorien: regionerne gennemløber samme udvikling, men befinder sig på forskellige trin af denne udvikling. Samtidig udlignes forskellene mellem regionerne.

Ført ud i sin fulde konsekvens må teorien føre til, at der ikke er behov for en særlig egnsudviklingspolitik, problemet vil løse sig selv. Så vidt man kan se, må der imidlertid rejse sig det meget væsentlige spørgsmål, hvor stærke og omfattende de nævnte tendenser til spredning vil være. Kort sagt: Findes der egne af landet (Bornholm, Thy, de mindre øer), der i forhold til landets befolknings- og erhvervsmæssige tyngdepunkter er placeret så håbløst, at de aldrig kommer med i udviklingen? Som altså ikke kommer til at opleve faseforskydningen, men i stedet affolkes?

Erfaringerne fra de sidste par år har i hvert fald vist, hvor sårbare egnsudviklingsområderne er overfor selv et mindre tilbageslag i konjunktoren. De har straks fået nye arbejdsløshedsproblemer, samtidig med at spredningstendenserne i nogen grad igen er afløst af koncentration i hovedstadsområdet. For udviklingen i de næste 20-30 år er det derfor meget afgørende, hvordan man skal fortolke det, der skete i perioden 1960-66. Var vi da inde i en »normal« udvikling, som vi nu er på vej tilbage til, eller var der tale om et abnormt pres på økonomien, som fik udviklingen til at skylle ud til landets fjerneste kroge?

Hvis den voldsomme højkonjunktur viser sig at være en engangsforeteelse, så der på langt sigt kommer et mere moderat konjunkturforløb, vil vi nok komme til at høre om egnsudvikling i Danmark i mange år endnu. En tilbagevenden til samme situation som i begyndelsen af 60-erne kan måske sandsynliggøres ud fra det mindre udbud af arbejdskraft, der må forventes i de kommende år. Men lige så afgørende bliver naturligvis efterspørgselen, der igen er bestemt af vor internationale konkurrenceevne, løn- og markedsforhold m.v., og som er sværere at forudsige.

Hvad angår de konkrete forslag vedrørende projekter til fremme af udviklingen i Sønderjylland, der blev bebudet ved undersøgelsens iværksættelse, har man stort set opgivet dem. Man mener ikke, man har tilstrækkeligt grundlag til at foretage en egentlig programmering af de forskellige investeringsopgaver. Det må indrømmes, at det kan være svært at afgøre mere præcist, hvad der skal til for at fremme udviklingen i et bestemt område, ligesom det vel heller ikke helt ville være i tråd med den lokaliserings- og egnsudviklingspolitik, der har været ført herhjemme. På den anden side må meningen med at iværksætte regionaløkonomiske undersøgelser være, at de skal føre til en nogenlunde klar stillingtagen.

Det mest konkrete, man når frem til i beretningen, er et forsøg på at beregne, hvor mange arbejdspladser, der må skabes i Sønderjylland, for at den naturlige befolkningstilvækst kan fastholdes. For perioden 1960-70 venter man en tilgang til byerhvervene på ca. 18.000 personer, mens der efter den seneste udvikling skulle blive beskæftigelse til 15-16.000. Også for årene efter 1970 vil der blive et underskud af arbejdspladser. Der bliver derfor behov for »en kraftig såvel offentlig som privat indsats«, hvis det nævnte mål skal nås.

*Thomas Henriksen**

* Amanuensis ved Handelshøjskolen i København.